

УДК 378.03

**ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ МАЙБУТНЬОГО
ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ ЯК ПЕДАГОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН****Магда П. М.**

У центрі дослідження – формування ціннісних орієнтацій майбутніх учителів музики дитячих музичних шкіл, що у процесі реформування позашкільної мистецької освіти були перейменовані у ШЕВ (школи естетичного виховання), ПСМНЗ (початкові спеціалізовані мистецькі навчальні заклади) через те, що до складу предметів додалися хореографія, художнє мистецтво, ритміка, тобто відбулося змістове розширення дитячої позашкільної мистецької підготовки. У складі цієї оновленої навчально-виховної системи, як і раніше, здійснюють музичне виховання дітей випускники коледжів мистецтв (молодші спеціалісти галузі знань 02 "Культура і мистецтво" спеціальності 025 "Музичне мистецтво").

Завданням статті є висвітлити тлумачення дефініції "феномен" у філософському науковому просторі та на основі аналізу класифікації ціннісних орієнтацій майбутнього вчителя музики, наведених у сучасних дисертаціях, довести унікальність цього явища. Ключовим у дослідженні є тлумачення феномена як явища, єдиного у своєму роді, взятого в його цілісності, яким у даному випадку виступають ціннісні орієнтації майбутнього вчителя початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів та їх формування.

Дослідження спирається на праці таких науковців: Н. Антонова, Є. Баклаженко, В. Волкова, О. Гданська, В. Дзюба, Н. Іванцев, К. Щедролосова, Л. Варга, Куева Давіла Луїс Сократес, Н. Максимчук, О. Мартинюк, Л. Панченко, Е. Проценко, Т. Скрябіна та ін.

Багато уваги приділено аналізу структури ціннісних орієнтацій майбутніх вчителів шкіл мистецького виховання.

Ключові слова: ціннісні орієнтації, педагогічний феномен, вчителі музики, естетичне виховання, цінності.

В центре исследования находится формирование ценностных ориентаций у будущих учителей музыки школ искусств (детских музыкальных школ). Как и раньше, музыкальное воспитание детей в заведениях подобного типа осуществляют выпускники колледжей искусств.

Цель статьи – раскрыть трактовку дефиниции "феномен" в философском научном пространстве и на основе классификации ценностных ориентаций будущего учителя музыки, приведенных в современных диссертациях, доказать уникальность ценностных ориентаций учителя школы искусств как феномена.

Исследование базируется на работах таких научных работников, как: Н. Антонова, Е. Баклаженко, В. Волкова, О. Гданская, В. Дзюба, Н. Иванцев, К. Щедролосова, Л. Варга, Куева Давида Луис Сократес, Н. Максимчук, О. Мартинюк, Л. Панченко, Э. Проценко, Т. Скрябина и других.

Основной акцент сделан на анализе структуры ценностных ориентаций будущих учителей школ эстетического воспитания.

Ключевые слова: ценностные ориентации, педагогический феномен, учителя музыки, эстетическое воспитание, ценности.

The research focuses on the formation of value orientations among future workers of children music schools in the reform of children's art education renamed in SEU (schools of esthetic upbringing) PSAEE (primary specialized art educational establishments) because of the items added choreography, art, rhythm, that there was a meaningful expansion of children's non-formal art training. As part of this renewed educational system continues to carry the musical education of children arts college graduates (junior specialist field of expertise 02 "Culture and Art" 025 specialty "Art of Music"). The article raised the problem of formation of valuable orientations of the future music teachers as a pedagogical phenomenon.

The aim of the article is to substantiate theoretically pedagogical phenomenon of the formation of axiological values in a prospective art school teacher. It is important for the

study to consider the interpretation of the phenomenon as a phenomenon unique, taken in their entireties, which in this case are the value orientations of the future teacher of primary specialized art educational establishments and their formation.

The research is based on the work of scientists: N. Antonova, Ye. Baklazhenko, V. Volkova, O. Hdanska, V. Dzyuba, N. Ivantsev, K. Schedrolosyeva, L. Varha, Cueva Davila Luis Socrates, N. Maksymchuk, O. Martynyuk, L. Panchenko, E. Protsenko, T. Skryabina and other.

Much attention is paid to analyze structure of value orientations in prospective art school teachers.

Key words: value orientations, pedagogical phenomenon, music teachers, children's art education, axiological values.

У центрі уваги нашого дослідження – формування ціннісних орієнтацій майбутніх працівників дитячих музичних шкіл, що у процесі реформування позашкільної мистецької освіти були перейменовані у ШЕВ (школи естетичного виховання), ПСМНЗ (початкові спеціалізовані мистецькі навчальні заклади) через те, що до складу предметів додалися хореографія, художнє мистецтво, ритміка, тобто відбулося змістове розширення дитячої позашкільної мистецької підготовки. У складі цієї оновленої навчально-виховної системи, як і раніше, здійснюють музичне виховання дітей випускники коледжів мистецтв (молодші спеціалісти галузі знань 02 "Культура і мистецтво" спеціальності 025 "Музичне мистецтво").

Завданням статті є висвітлити тлумачення дефініції "феномен" у філософському науковому просторі та на основі аналізу класифікації ціннісних орієнтацій майбутнього вчителя музики, наведених у сучасних дисертаціях, довести унікальність цього явища.

Важливим для нашого дослідження є тлумачення поняття "феномен". Словник іншомовних слів подає три основних визначення цього терміну (у перекладі з грецької – "те, що з'являється"):

- 1) рідкісне, незвичайне, виняткове явище;
- 2) явище, єдине у своєму роді, взяте в його цілісності, в єдності з його сутністю й дане нам у досвіді, сприйняте органами чуттів;
- 3) те, що себе у самому собі показує, самопроявляється, самодемонструє [5].

Тлумачення цього терміну також пов'язане з творчістю багатьох філософів. Так, у античній філософії бачимо варіанти тлумачення: предмет досвідного знання (Епікур), відображення світу ідеї (Платон). У філософії Канта феномен виступає явищем, що досягається досвідом і протиставляється ноумену як речі в собі, нібито недосяжній людському пізнанню. У Новий Час Берклі, Юм, Локк тлумачать психологічне поняття феномена (явища) як даність свідомості у внутрішньому або зовнішньому досвіді відчуттів, ідей, перцепцій [1].

Тенденція розглядати феномен (явище) у якості протилежного сутності, що приховує її, досягає апогею у Шопенгауера і Ніцше, у яких феномен ототожнюється з видимістю, фікцією. У Хайдеггера мова йде про єдиний феномен – людське існування (внутрішнє існування особистості) [3].

Становлення самої феноменології пов'язане з творчістю Е. Гуссерля, для якого фундаментальна реальність – імпульсивно-змістова свідомість, тому предметом феноменології є опис актів свідомості в їх ставленні до об'єкта. У філософа феномен означає не тільки дані у спогляданні якості речей, але характеризується єдністю своїх змістів. Стверджується наявність чистих змістів свідомості, які можуть бути розглянуті поза їх взаємозв'язком з фізичним світом [4].

Важливим для нашого дослідження вважаємо тлумачення феномену як явища, єдиного у своєму роді, взятого в його цілісності [2], яким у даному випадку виступають ціннісні орієнтації майбутнього вчителя початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів та їх формування.

У сучасних дисертаціях з різних боків розглядають проблему формування ціннісних орієнтацій та їхньої ієрархії у структурі педагогічної спрямованості такі науковці: Н. Антонова, Є. Баклаженко, В. Волкова, О. Гданська, В. Дзюба, Н. Іванцев, К. Щедролосоєва, Л. Варга, Куєва Давіла Луїс Сократес, А. Маковецький, Н. Максим-

чук, О. Мартинюк, Л. Панченко, Т. Скрябіна, Е. Проценко, М. Шевчук, О. Рогова, Н. Свещинська, Ю. Стежко та ін.

В усіх цих дисертаціях міститься багатий матеріал щодо формування ціннісних орієнтацій молоді, педагогів або майбутніх вчителів музики, тому вони є важливими для нашого дослідження. Згідно з метою нашого дослідження, спробуємо синтезувати сукупність ціннісних орієнтацій майбутнього вчителя музики (спираючись і на законодавчу освітню базу в тому числі), що дозволять розглядати їх як феномен.

Аксіологічні засади формування ціннісних орієнтацій майбутніх учителів музики як педагогічного феномену – актуальна, але не до кінця досліджена проблема сучасної професійної освіти. Напрямок національної освітньої політики у цій галузі відображено у загальнодержавних документах: Закон України "Про вищу освіту" (2014), "Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді" (2015), "Концепція гуманітарного розвитку України до 2020 року" та ін. Ціннісні орієнтації вчителя музики обов'язково повинні сприяти реалізації у практиці навчально-виховної роботи засад державної політики у сфері освіти та принципів освітньої діяльності, визначених у ст. 6, ст. 53, ст. 59 Закону України "Про освіту" (від 05.09.2017), а особливо таких: людиноцентризм, цілісність і наступність системи освіти, нерозривний зв'язок зі світовою та національною історією, культурою, національними традиціями, гуманізм, демократизм, єдність навчання, виховання та розвитку. Також зазначені статті Закону розкривають права та обов'язки педагогічних працівників, згідно з якими складається посадова інструкція вчителя музики.

Посадова інструкція вчителя музичного мистецтва та художньої культури розробляється на підставі кваліфікаційної характеристики вчителя [2], затвердженої наказом Міністерства освіти України від 31.08.1995 № 463 / 1268 за погодженням з Міністерством праці та Міністерством юстиції України, і висвітлює питання про права та обов'язки, завдання, відповідальність, кваліфікаційні вимоги вчителя музики.

Проаналізувавши наявну наукову базу з питання формування ціннісних орієнтацій у майбутнього вчителя музики, тлумачення дефініції "феномен", посадову інструкцію вчителя музичного мистецтва та підходи до класифікації ціннісних орієнтацій у сучасних дисертаціях ми розробили узагальнену таблицю ціннісних орієнтацій майбутнього вчителя музики (таблиця 1).

Таблиця 1

**Цінності та ціннісні орієнтації майбутнього вчителя музики
школи естетичного виховання**

Група цінностей	Ціннісна орієнтація	Цінність
1	2	3
Абсолютно вічні	Універсализм	Мудрість, мир, єдність з природою, захист навколишнього середовища, добро, краса
	Відкритість	Чесність, щирість, справедливість, сумлінність у навчально-виховній музичній діяльності, готовність до взаємодії та співробітництва
	Емпатія	Милосердя, прощення, благородство, співчутливість, повага до людини, розуміння цінності життя, планетарний світогляд, віра, надія
	Гуманізм	
	Естетична спрямованість	Бачення усіх відтінків прекрасного у музично-педагогічній діяльності, вшанування і збереження краси у всіх проявах
	Доброта	Миротворення, милосердя, ставлення до людини як до мети, готовність надати допомогу

Продовження таблиці

1	2	3
Національні	Традиційність	Прийняття і повага традицій і ідей, що походять з традиційної культури
	Патріотизм	Сприяння розвитку духовного життя українського народу, почуття національної гідності, любов до рідної культури, мови, традицій
Громадянські	Конформність	Соціальна справедливість, рівність, уникання дій, які б могли засмутити інших чи порушити соціальні норми, етнічна толерантність
	Відданість професії	Розуміння обов'язку, відповідальність за формування особистості дитини, сумлінність, усвідомлення призначення
Особисті	Досягнення	Особистий успіх, його демонстрація, компетентність, честлюбство, адекватна самооцінка
	Самостійність	Незалежність мислення і прийняття рішень, творчість, свобода, пізнання
	Доброчливість	Збереження і покращення благополуччя людей з близького кола, відсутність категоричності, цинізму у стосунках, готовність до взаємодії
	Оптимізм	Віра у потенційні можливості і здібності учня, надія на їх розвиток, почуття гумору, позитивне мислення
	Креативність	Неупередженість думки, критичність та асоціативність мислення, здатність до антиципації, апперцепція, розвинута інтуїція та уява, натхненність, краса
	Комунікабельність	Вміння встановлювати контакт та підтримувати продуктивний стиль спілкування з особою або групою, неконфліктність, ввічливість, етичність, володіння державною мовою, краса слова і стосунків
	Тактовність	
Валео-екологічні	Біоетика	Здоровий спосіб життя, увага до умов праці, переживання своєї єдності з природою, усвідомлення краси природи як Божого творіння, психічне здоров'я
Цінності життєспрямованості та мотивації життєдіяльності	Цілеспрямованість	Домінуюча життєва мета, спрямованість на діяльність, гармонія головної мети і виду діяльності, стійкість намірів, духовне ставлення до життєвих пріоритетів. Життя, насичене емоційними переживаннями, складними задачами, новими враженнями, прагненням до самовдосконалення, артистизм
	Самореалізація	
	Стимуляція	
Цінності сфери усвідомлення змісту, мети і процесу діяльності	Освіченість	Розум, уява, пам'ять, здібності, талант, творча активність, винахідливість, евристичне мислення, навички, увага, самоконтроль, наполегливість у діяльності, стійкість поглядів, професійні установки і вміння, вимогливість, досконалість, безперервність навчання, стійкість, ідеалізм, повага до людини
	Об'єктивність	
	Професіоналізм	
	Працелюбність	
	Професійний етикет	

Слід зауважити, що виокремлені нами ціннісні орієнтації є лише основним стрижнем структури професійних ціннісних орієнтацій майбутнього вчителя музики школи естетичного виховання. Названі в таблиці цінності мають здатність одночасно

виявляти себе у декількох ціннісних орієнтаціях (наприклад, цінність "краса" може реалізуватись через такі ціннісні орієнтації: біоетика, креативність, естетична спрямованість, універсалізм, тактовність, комунікабельність тощо).

У результаті здійсненого дослідження було встановлено, що незважаючи на те, що інтерес до формування професійних ціннісних орієнтацій у майбутніх вчителів музики є постійним, а дослідницькі роботи висвітлюють цю проблему з різних боків, проблема формування ціннісних орієнтацій у майбутніх вчителів музики як педагогічного феномену вимагає подальшого уточнення і дослідження через те, що сукупність ціннісних орієнтацій педагога-музиканта є явищем, єдиним у своєму роді (феноменом): складається з нерозривної єдності ціннісних орієнтацій людини-педагога та унікального поєднання ціннісних орієнтацій музиканта-виконавця.

Подальший напрямок нашого дослідження – визначення найбільш важливих ціннісних орієнтацій у структурі педагогічної спрямованості майбутнього вчителя музики школи мистецтв та розробка технології їх формування під час вивчення предметів соціально-гуманітарного циклу у коледжі мистецтв.

Література

1. Афанасенко В. Філософія : підручник для вищої школи / В. Афанасенко, В. Г. Кремень, М. І. Горлач. – Х. : Прапор, 2004. – 735 с.
2. Степанов О. М. Основи психології і педагогіки : навч. посіб. / О. М. Степанов, М. М. Фіцула. – К. : Академвидав, 2005. – 520 с.
3. Філософія : підручник для студентів вищих навчальних закладів / кол. авт. ; за ред. Л. В. Губерського. – Х. : Фоліо, 2013. – 510 с.
4. Husserl E. Logische Untersuchungen. Bd. 2. – (Husserliana, 19–20). – Den Haag, 1984.
5. Словник іншомовних слів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: slovopedia.org.ua/36/53412/250046.html. – Назва з екрана.